

Jak przybliżyć życie w Polsce i polską kulturę uczniom z Ukrainy, szczególnie tym, którzy uczą się w oddziałach przygotowawczych?

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Magdalena Bogusławska

Praca z uczniami pochodzącymi z różnych kultur jest jednym z największych nauczycielskich wyzwań niezależnie od tego, czy szkoła organizuje naukę w oddziałach przygotowawczych, czy też osoby te dołączają do regularnych klas. Pierwszym zadaniem szkoły – co oczywiste – jest rozwijanie sprawności językowych tej grupy uczniów, tak aby mogli zarówno integrować się z kolegami z Polski, jak i z sukcesem radzić sobie z nauką w naszym języku. Pracując nad rozwijaniem kompetencji językowych, dobrze jest dbać o to, by celowo i systematycznie wyposażać dzieci i młodzież pochodzące z innych krajów w wiedzę pozwalającą odczytywać oczywiście dla nas, lecz niezrozumiałe dla innych kody kulturowe.

Kulturowa enigma, czyli o rozszyfrowywaniu kodów kulturowych

Kody kulturowe to zbiory znaków, symboli, wyrażeń, norm i wartości kulturowych, które są nam przekazywane w ramach naszej kultury, a które następnie nieświadomie wykorzystujemy do interpretowania rzeczywistości i zachowań społecznych oraz do przekazywania informacji. Obejmują zróżnicowane elementy, takie jak język, mitologie, tradycje, zwyczaje, wydarzenia historyczne, religię, szeroko rozumianą sztukę, w tym literaturę i filmy, naukę, etykę, politykę i wiele innych. Ich nieznanostwo jest źródłem nieporozumień i kulturowych błędów popełnianych przez osoby spoza danego kręgu kulturowego.

Oto kilka przykładów: wszyscy wiemy, co ma na myśli osoba przytaczająca przysłowie „Nie dziel skóry na niedźwiedziu”, większość dorosłych Polaków z łatwością zrozumie intencję osoby określającej jakąś sytuację „jak z Barei”, bez kłopotu podamy nazwiska trzech wieszczów, wyjaśnimy, z jaką rocznicą historyczną łączy się data 1 sierpnia, czy też skojarzymy andrzejki z wieczorem wróżb.

Dla uczniów pochodzących z innych krajów kody kulturowe nie będą zrozumiałe, jeśli nie zadamy o to, aby je im przybliżyć. Jak możemy to zrobić?

W oddziale przygotowawczym dobrym pomysłem jest poświęcenie jednej lekcji j. polskiego w tygodniu na edukację literacką, filmową, rozwijanie wiedzy geograficznej oraz znajomości zwyczajów i tradycji, które są żywe w naszym społeczeństwie. Co do programu takich zajęć, podpowiedzi możemy poszukać w dokumencie *Podstawa Programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą*¹, który między innymi proponuje wybór tekstów kultury oraz zagadnień związanych z geografią i historią Polski na różnych etapach edukacji. Co oczywiste, program naszych zajęć powinien uwzględniać poziom zaawansowania językowego uczniów oraz ich wiek, aby był odpowiednio dostosowany do potrzeb i umiejętności młodych ludzi. W przypadku osób uczących się w tradycyjnych klasach warto uwzględnić te same treści w programie nauczania języka polskiego jako obcego.

Codzienne szkolne życie także obfituje w całą masę sytuacji, w których nieznanostwo zwyczajów i niepisanych zasad jest barierą dla sprawnego funkcjonowania. Przykładem mogą być zasady poruszania się po szkole, kod ubioru w różnych sytuacjach, korzystanie z posiłków w szkolnej stołówce, reguły związane z usprawiedliwianiem nieobecności czy w końcu wykorzystywanie różnych rejestrów językowych w zależności od tego, kto jest rozmówcą. Inaczej bowiem uczniowie rozmawiają między sobą (slang szkolny), a inaczej, gdy zwracają się do nauczyciela. Na te kwestie też trzeba uczyć dzieci i młodzież pochodzące z innych krajów.

O uczeniu polskiej kultury poza murami szkoły

Przy wprowadzaniu uczniów z zagranicy w świat kultury i tradycji Polski szczególnie istotne są wszelkie bezpośrednie doświadczenia, takie jak wycieczki, zwiedzanie zabytków, wizyty w muzeach, uczestnictwo w festiwalach, imprezach kulturalnych itp. Dużą wartość mają zarówno wycieczki zorganizowane, jak i te mniej formalne – wyjazdy, które pozwalają obcować z przyrodą, poznawać geografie okolicy, radzić sobie z samodzielnym zakupem biletów, zamówieniem jedzenia w pizzerii czy wynajęciem sprzętu sportowego. Warto też wykorzystywać na zajęciach fragmenty filmów dokumentalnych i fabularnych, zdjęcia i inne źródła multimedialne, które pokazują życie w Polsce. Dzięki temu uczniowie mogą samodzielnie doświadczać różnorodności kulturowej naszego kraju, a przez to lepiej ją rozumieć.

¹ <https://www.orpeg.pl/wp-content/uploads/2020/09/Podstawa-programowa-dla-szkol-polonijnych-w-jezyku-polskim.pdf> [dostęp: 25.02.2023].

Metoda projektu jako wsparcie edukacji kulturalnej

Jednym z najciekawszych, a przy tym najbardziej angażujących sposobów na rozwijanie wiedzy o Polsce są uczniowskie projekty interdyscyplinarne, które łączą w sobie zagadnienia z różnych dziedzin. Taką formę pracy można z powodzeniem wykorzystywać zarówno w klasach przygotowawczych, jak i tradycyjnych. Oczywiście – jak zawsze – tematykę koniecznie musimy dostosować do wieku, zainteresowań i sprawności językowej naszych podopiecznych. Przypomnijmy też, że aby aktywność edukacyjną można było nazwać projektem, musi zostać spełnionych kilka kluczowych kryteriów. Oto one:

- Uczniowie pracują samodzielnie.
- Działania uczniów służą zdobyciu ciekawych dla nich informacji, znalezieniu odpowiedzi na interesujące ich pytanie lub rozwiązaniu angażującego problemu.
- Działania projektowe są zaplanowane.
- Praca projektowa kończy się publicznym przedstawieniem jej efektu, którym może być prezentacja, film, plakat, pokaz, prezentacja sceniczna lub dowolny inny utwór.

Oto kilka pomysłów:

Projekt *Poznajemy legendy* – uczniowie, pracując w grupach, zapoznają się z wybranymi legendami, mitami i baśniami, a następnie przygotowują prezentacje multimedialne lub teatralne. Rozwijają umiejętność posługiwania się językiem polskim, zdobywają wiedzę na temat literatury, historii, kultury, a także wykorzystania TIK lub występów scenicznych.

Projekt *Przyroda wokół nas* – uczniowie poznają różne aspekty przyrody Polski, np. gatunki roślin i zwierząt, krajobrazy, zjawiska przyrodnicze. Mogą na przykład badać życie ptaków, konstruując w tym celu karmnik z zamontowaną kamerką, by później przeanalizować zgromadzone dane i wyciągnąć z nich wnioski. W ramach projektu zdobywają wiedzę z biologii, geografii i techniki.

Projekt *Miasta i zabytki* – uczniowie zbierają informacje na temat wybranych polskich miast i ich zabytków, a następnie w grupach przygotowują prezentacje multimedialne, wirtualne wycieczki, plany podróży lub przewodniki. Zdobywają wiedzę z historii, geografii, architektury, sztuki, ale także z matematyki (obliczanie budżetu wycieczki), cały czas doskonaląc sprawność posługiwania się językiem polskim.

Projekt Polska szkoła – uczniowie poznają różne aspekty polskiego systemu edukacji, np. typy szkół, ofertę edukacyjną szkół w okolicy, tradycje i zwyczaje, a także porównują je z systemami innych krajów.

Projekt Witamy w naszej szkole – uczniowie zwiedzają cały budynek szkolny, poznają przeznaczenie poszczególnych pomieszczeń i przestrzeni, nawet tych, z których na co dzień nie korzystają. Następnie opracowują – w dwóch lub kilku językach – wirtualną wycieczkę po szkole (np. w aplikacji Genial.ly), która może posłużyć wszystkim nowo przybyłym osobom.

Projekt MasterChef – uczniowie uczą się o polskiej kulturze poprzez samodzielne przygotowywanie tradycyjnych potraw. Poznają składniki, pochodzenie i historię danego dania. Dzięki temu uczą się języka polskiego, matematyki (obliczanie proporcji składników), historii, geografii, a także zasad zdrowego żywienia.

Pracując projektowo, uczniowie zdobywają wiedzę poprzez doświadczanie, a nie przez jej pamięciowe przyswajanie. Uczą się od siebie wzajemnie. Mają też okazję rozwijać wiele potrzebnych w dzisiejszym świecie sprawności, takich jak kompetencja współpracy, kreatywność, umiejętność planowania, podejmowania decyzji i prezentowania efektów własnych działań.

Różnorodność form pracy na lekcjach

Ciekawą dobrą praktyką jest też pytanie uczniów co pewien czas: „Co Cię dziwi/ ostatnio zdziwiło w Polsce?”. Zachęcanie do dzielenia się własnymi zdziwieniami pomaga dzieciom i młodzieży wskazywać niezrozumiałe dla nich aspekty życia w Polsce. Możemy im je przybliżyć i pomóc zrozumieć ich przyczyny.

Innym wartościowym pomysłem jest wprowadzanie na lekcjach quizów, konkursów i gier o Polsce (planszowych, karcianych, online), których bogata oferta jest dostępna na rynku, jak np. *Quiz o Polsce*, *Polska. Gra edukacyjna* czy też szeroka gama gier online opracowana przez IPN².

Ważne jest, abyśmy podchodzili do rozwijania wiedzy o naszej kulturze, geografii i historii z wrażliwością i szacunkiem dla innych kultur, a jednocześnie zachęcali uczniów do dzielenia się elementami swoich kultur i własnymi doświadczeniami. Pomoże to w tworzeniu różnorodnej kulturowo szkoły, w której wszyscy czują się ważni, zauważeni, zintegrowani i szanowani.

² <https://gry.ipn.gov.pl> [dostęp: 25.02.2023].

Codziennie sytuacje życiowe – to też wyzwanie

Do ważnych zadań szkoły należy też przygotowanie cudzoziemskich uczniów do radzenia sobie w codziennych sytuacjach życiowych i załatwiania różnych spraw w naszym kraju. Jak to zrobić?

Przede wszystkim podczas lekcji języka polskiego jako obcego trzeba zadbać, by uczniowie bardzo dobrze opanowali podstawowe słownictwo i zwroty związane z codziennym życiem (poruszaniem się po szkole, nauką, pytaniem o drogę, zakupami, wizytą u lekarza lub w urzędzie, korzystaniem z komunikacji miejskiej itp.). Te kręgi tematyczne stanowią element programów nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie A1, istnieje więc bardzo wiele łatwo dostępnych materiałów dydaktycznych, które można wykorzystać.

Dobrze jest zadbać o praktykę językową, czyli tworzenie naturalnych sytuacji komunikacyjnych, w których uczniowie będą mieli okazję wykorzystywać nabywane umiejętności. Przydatna będzie tu strategia codziennych drobnych zadań do wykonania, na przykład:

- Wypożycz w bibliotece szkolnej książkę [podaj jej tytuł i autora].
- Dowiedz się, gdzie w naszym mieście znajduje się Urząd Miasta i Gminy [lub jakikolwiek inny urząd].
- Sprawdź, jak najłatwiej dojechać do [dowolna lokalizacja].
- Pójdź na pocztę i spytaj o cenę kopert i znaczków na listy do Ukrainy, Francji, USA, Japonii.
- Umów się na spotkanie z psychologiem/ pedagogiem szkolnym/ doradcą zawodowym.
- Dowiedz się, ile kosztuje bilet na [np. pociąg do..., film, przedstawienie teatralne, koncert].
- Sprawdź w Internecie ofertę korepetycji z j. angielskiego, matematyki, chemii.
- Dowiedz się, jaka jest oferta domu kultury dla osób w Twoim wieku. Zastanów się, czy zawiera zajęcia, które byłyby dla Ciebie interesujące.
- Opracuj wniosek do budżetu obywatelskiego Twojej gminy, który będzie odpowiedzią na potrzeby młodych osób przybyłych ostatnio do naszego miasta z zagranicy.

W ramach szkolnego wolontariatu warto zadbać, by każda niepolskojęzyczna osoba miała przewodnika, który będzie ją wspierał w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach, zarówno w szkole, jak i poza nią.

Dobrze jest też systematycznie zapraszać do szkoły przedstawicieli publicznych i niepublicznych organizacji i instytucji, aby przybliżali – szczególnie starszym uczniom – zasady funkcjonowania polskiego społeczeństwa obywatelskiego, prawa osób objętych ochroną czasową, aspekty prawne działania naszego systemu edukacji, reguły *savoir-vivre*'u, sposoby poszukiwania pracy itp. Takie spotkania będą okazją do zdobywania użytecznych informacji, które ułatwią młodym osobom z zagranicy odnalezienie się w naszym kraju.

Na zakończenie

Podsumowując, trzeba podkreślić, że przybliżanie polskiej kultury i cywilizacji, a także naszych kodów kulturowych powinno być realizowane poprzez włączenie do edukacji szkolnej – oprócz zajęć związanych z nauką języka – lekcji nastawionych na edukację literacką, filmową oraz kształtowanie wiedzy geograficznej i historycznej uczniów pochodzących z innych krajów. Warto również tworzyć okazje, które pozwolą tej grupie młodych ludzi zdobywać osobiste doświadczenia oparte na obcowaniu z polską kulturą. Mogą to być wycieczki, zwiedzanie zabytków, wizyty w muzeach czy uczestnictwo w imprezach kulturalnych. W tych działaniach wiele zależy od empatii, zaangażowania i pomysłowości wychowawców uczniów z innych krajów, którzy dołączyli do naszych szkół. Z jednej strony jest to wielkie wyzwanie, a z drugiej wspaniałe doświadczenie, potrzebne także polskim uczniom, którzy mają szansę nauczyć się szacunku dla innych kultur oraz poszerzyć wiedzę o narodach i rozumienie współczesnego świata.

Tekst powstał w partnerstwie z Norwegian Refugee Council.